

CONTRIBUȚIA FACTORULUI NATURAL ȘI A DECIZIEI DE VALORIFICARE EFICIENTĂ A MATERILOR PRIME ȘI RESURSELOR LA CREȘTEREA ȘI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

Alina-Petronela HALLER¹, C. ALECU¹

¹ ICES „Gh. Zane”-Filiala Iași a Academiei Române,
Iași alyhaller@yahoo.com

In the last few years the issue of turning to good account raw materials and resources as efficiently as possibly and the issue of environment protection have become the most important factors of economic growth and development because of the effects of the process of global heating.

The economic growth and development represents a desiderate for any country, developed or still emerging. The progress has always been and it is still based on the waste of natural resources and raw materials.

If since not so long ago the warning signals regarding environment and the exhaustion of natural resources have been ignored, at present mankind is more and more aware of the seriousness of the consequences that some progress factors have at both economic and social level.

As shown in the paper, in time the main factors of economic growth and development have varied and multiplied. Some became the causes of the two processes and then became their consequences. Some economists focused on intrinsic factors, while others payed attention to the extrinsic ones and formulated theories more or less valid, providing „recepies” for economic growth and development.

The begining of the third millennium has changed the paradigma. Mankind has to face problems that no one could possibly ignore. In this context we are not wrong ranking first the natural factor and resources, exhaustible and therefore so precious, within the context of the analyses regarding economic growth and development. When the only unexhaustible resource is the human being, because of demographic continuity, the progress factors should be ordered in a different way from that in which they have been ordered so far, changing the hierarchy and giving a strong warning as regards the role played by environment as well as natural resources to economic growth and development at both micro- and macroeconomic levels.

Keywords: *economical growth and development, raw materials, resources, environment.*

În timp, au avut loc numeroase controverse privitor la factorii care determină creșterea și dezvoltarea economică.

Încercând să evidențieze condițiile necesare perpetuării bunăstării, *Confucius* menționa că „există o bună metodă de a face să crească bogăția. Cei care produc, să fie înmulțiți și cei care cheltuiesc să fie din ce în ce mai puțini. Cei care lucrează să-și dubleze eforturile, cei care administrează să fie economici. Atunci bogăția va fi în permanență îndestulătoare” [13, p. 80].

Procesul de creștere economică s-a consolidat începând cu secolul al XVIII-lea. În secolul al XIX-lea, trei țări, Marea Britanie, SUA și Germania dețineau două treimi din producția manufacturieră a lumii. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, venitul pe cap de locuitor a crescut, în medie, cu 1,4% pe an în țările în prezent membre OCDE, țări industrializate și cu o economie de piață capitalistă, în ciuda distrugerilor provocate de cele două războaie mondiale.

La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, se aprecia că fenomenul creșterii economice înregistrat în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea este unul trecător și au previzionat o stagnare de proporții însă acest lucru nu a avut loc. Începând cu anul 1950 și până la începutul crizei petroliere din 1973, venitul mediu în țările OCDE a crescut cu o medie anuală de 3,5%, iar fenomenul creșterii economice s-a răspândit în întreaga lume contribuind la dezvoltarea economică a multor țări.

MATERIAL ȘI METODĂ

Lucrarea de față este o cercetare bazată pe o bibliografie formată din cărți, culegeri de articole prezentate la diferite manifestări științifice și mass-media, fără a avea pretenția de a fi epuizat literatura economică, și nu numai, scrisă pe această temă. De asemenea, demersul este și rezultat al propriilor opinii privitor la factorii creșterii și dezvoltării economice și impactul lor la nivel economic și social.

Lucrarea de față este componentă a unui studiu mai vast pe tema creșterii și dezvoltării economice realizat de către autori în cadrul propriilor teme de cercetare.

Metodele folosite sunt atât clasice cât și moderne cum ar fi: lectura și descoperirea, metode pasive și active, metode individuale cât și în cooperare. În ansamblul metodelor folosite predomină cele cu caracter de cercetare de tipul observației și analizei inductive și deductive dar, în general, heterostructurante.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Factori de creștere și dezvoltare economică

Încercarea economiștilor de a explica temeinic creșterea susținută a productivității muncii și avuției materiale presupune luarea în considerare a tot mai multor factori explicativi. În perioada anilor '40 și '50, teoria economică sublinia importanța factorului capital pentru creșterea economică pe termen lung, prin corelarea directă a fenomenului creșterii economice cu procesul de acumulare a capitalului (investiții înalte susținute de o rată ridicată de economisire). Spre sfârșitul anilor '50, explicarea creșterii economice prin intermediul acumulării capitalului devine nesatisfăcătoare. În condițiile creșterii economice viguroase de după război, economiștii utilizează noțiunea de funcție de producție națională

constând într-o relație ce leagă input-urile, cum ar fi capitalul, forța de muncă și tehnologia cu output-urile predictibile.

Creșterea și dezvoltarea economică presupun corelarea mai multor factori astfel încât să se obțină rezultate economice cât mai bune. *Ioan Erhan* menționează faptul că *James* și *Robert Lawson* sunt de părere că „creșterea economică este complexă prin natura ei ... este determinată de mai mulți factori ... este important ca țările să adopte strategii inteligibile, clare, larg cuprinzătoare pentru a dezvolta un mediu economic favorabil creșterii economice” [6, p. 18].

După 1960, în lucrările lui *Gunnar Myrdal* și *Joseph Schumpeter* a apărut ideea conform căreia un rol foarte important pentru dezvoltarea economică revine culturii

Înțelegerea locului și rolului factorilor „clasici” nu trebuie privită în mod simplist ci trebuie corelată cu o multitudine de factori productivi și neproductivi, inclusiv cu influențele progresului tehnico-științific care afectează latura calitativă a tuturor factorilor de producție.

Factorii de producție tradiționali (munca, pământul, capitalul) continuă să aibă un aport substanțial în creșterea economică însă au devenit factori secundari. Ei pot fi obținuți ușor dacă există știință sau cunoștințele necesare. Știința este un instrument, un mijloc de a obține rezultate sociale și economice [4, p. 14], iar cultura vine să susțină ca un pilon celelalte componente.

Faptul că informația și cunoașterea vor avea un rol important în procesele de creștere și dezvoltare economică nu înseamnă diminuarea rolului celorlalți factori (factorii clasici) ci, mai curând, este vorba de menținerea unui loc important atât a forței de muncă la un nivel deosebit de ridicat (calitatea factorului uman) cât și a tehnologiei, iar în acest mod se vor produce modificări importante în cadrul fiecărui factor de producție.

În cele ce urmează, ne vom limita la prezentarea a doi factori de creștere și dezvoltare economică, factorul natural și valorificarea eficientă a materiilor prime și resurselor, motivat de actuala conjunctură economică mondială caracterizată prin diminuarea cantitativă și creșterea prețului acestor factori ca urmare a fenomenului de încălzire globală.

Factorul natural

Luată în ansamblu, resursele naturale și condițiile naturale reprezintă *factorul natural* care, alături de cel demografic influențează nivelul de dezvoltare a fiecărei țări. Calitatea resurselor și gradul de accesibilitate a lor determină direct productivitatea muncii în toate ramurile de activitate. În același timp, nivelul general de dezvoltare economică și implicit progresul tehnico-științific determină accesibilitatea.

Utilizarea resurselor naturale ridică două probleme importante:

- necesitatea identificării celor mai eficiente căi de utilizare și a posibilităților de substituie a resurselor epuizabile;

- diminuarea dezechilibrelor de mediu determinate de exploatarea, condiționarea, prelucrarea și utilizarea resurselor și, respectiv, a materialelor obținute.

Pentru activitatea economică are mare importanță clasificarea resurselor după criteriul gradului de cunoaștere. Din acest punct de vedere avem următoarele grupe de resurse:

- identificate și exploatabile (rezerve) în condițiile economice și cu ajutorul tehnologiilor existente;
- cunoscute, dar a căror exploatare nu este economică în condițiile tehnologice curente (resurse subeconomice);
- presupuse exploatabile.

În contextul actual, în care conștientizarea problemelor de mediu și a epuizabilității resurselor își pune amprenta asupra activității în toate domeniile, utilizarea rațională a resurselor se transformă într-un deziderat.

Folosirea rațională a resurselor naturale este calea principală spre sporirea eficienței a producției, care poate fi obținută prin economisirea factorilor de producție în procesul extragerii și prelucrării lor. În acest sens, progresul tehnico-științific devine principalul instrument în rezolvarea contradicțiilor dintre sporirea cerințelor sociale de resurse și posibilitățile limitate pe care le oferă mediul înconjurător.

Progresul tehnico-științific își aduce o contribuție importantă la raționalizarea consumului de resurse pe mai multe căi [17, p. 13], cum ar fi:

- extragerea cât mai completă a resurselor minerale;
- prelucrarea completă a materialelor extrase și utilizarea tuturor componentelor care se obțin;
- reducerea pierderilor în cursul transportului;
- valorificarea deșeurilor care rezultă în procesele de producție și consum;
- diversificarea surselor de energie utilizate.

Gradul de dezvoltare economică își pune amprenta asupra nivelului și structurii dorințelor și trebuințelor relevate prin cererea efectivă. Trebuințele, ca și dorința de satisfacere a acestora, constituie motorul inițial care declanșează dezvoltarea economică [2, p. 45]. Într-o societate puțin dezvoltată din punct de vedere economic nevoile sunt mai puțin diversificate și mai puțin schimbătoare. Pe măsură ce nivelul de dezvoltare economică crește, iar volumul și diversitatea produselor și serviciilor sporește, nevoile umane trec de la cele biologice la cele de interes social, științific, cultural, estetic etc. [8, p. 126].

Colin Clark spunea că „marea parte din aparenta creștere economică poate fi, de fapt, o iluzie bazată pe eșecul de a ține cont de reducerea capitalului natural”.

Din cele prezentate până acum reiese, cât se poate de evident, faptul că în economia reală acționează o pluralitate de factori economici, financiari, tehnici, tehnologici, instituționali, însă din ce în ce mai mult se pune accent pe factorul natural care stă la baza dezvoltării tuturor celorlalți factori de creștere și dezvoltare economică.

Valorificarea cât mai eficientă a materiilor prime și resurselor

Orice activitate umană este, în același timp, consumatoare de resurse și producătoare de efecte. Dezvoltarea economică și socială s-a bazat, mult timp, pe concepția că omenirea dispune de resurse în cantități nelimitate. Șocurile produse de crizele de energie și de materii prime, precum și degradarea evidentă a mediului natural datorită exploatării neraționale a condus la abordarea tot mai realistă a problemelor privind dimensiunea reală a resurselor disponibile pe plan mondial, cât și la nivelul fiecărei țări. Protejarea rezervelor, utilizarea cât mai rațională a resurselor – necesități stringente ale perioadei actuale – impun creșterea rolului criteriilor de eficiență în adoptarea deciziilor economice.

Ratele tot mai ridicate de creștere și dezvoltare economică sunt impuse de creșterea demografică și de cea a nivelului de trai al populației. Pentru creșterea economică se apelează la cantități tot mai mari de resurse, diminuându-le pe cele neregenerabile și nereproducându-le la nivel adecvat pe cele reproductibile.

Nivelul limitat al resurselor materiale și de muncă generează cerința folosirii lor cu economie, în sensul asigurării unor randamente maxime și a unor cheltuieli minime.

Analiza creșterii și dezvoltării economice răspunde la întrebări de tipul *cum se folosesc resursele și cât se consumă din ele?*, urmărindu-se atât gradul de valorificare cât și economisirea acestora.

În acest context este necesar ca resursele să fie cât mai riguros structurate după criterii care să corespundă cerințelor economice.

O condiție pentru creșterea și dezvoltarea economică este valorificarea, la un nivel cât mai înalt, a resurselor primare. Marea majoritate a resurselor umane și naturale de care dispune o țară servesc la satisfacerea nevoilor interne, însă o cotă importantă a acestora trebuie utilizată pentru participarea țării la diviziunea mondială a muncii [15, p. 116]. Selectarea cu mare grijă a resurselor pentru realizarea exportului și a cooperării economice cu alte țări trebuie să asigure viabilitatea relațiilor economice externe. Astfel, resursele utilizate trebuie să fie relativ abundente pentru țara exportatoare și relativ rare pentru țările partenere. Acest lucru presupune extinderea specializării în acele ramuri, subramuri și bunuri pentru care o țară poate dispune de condițiile cele mai favorabile și poate realiza eficiența cea mai înaltă concomitent cu dezvoltarea cooperării cu toate țările doritoare.

Mai mult, valorificarea eficientă a resurselor trebuie să se facă într-o strânsă corelație și în mod adecvat pentru fiecare sector al economiei, astfel încât acesta să se afirme cât mai favorabil prin participarea țării la circuitul economic mondial. De exemplu, în agricultură ar trebui să se acorde prioritate exportului unor produse ale subramurilor intensive – legumicultură, pomicultură, viticultură, apicultură, sericultură, iar în industrie și servicii este necesară orientarea către produse high-tech și produse originale cu un pronunțat specific izvorât din tradițiile și din cultura fiecărei țări. Pentru stabilirea bunurilor și serviciilor care fac obiectul exportului sunt necesare cercetări minuțioase de marketing astfel încât șansele de reușită să fie cât mai mari, iar riscurile cât mai mici.

Valorificarea eficientă a materiilor prime și resurselor-factor de progres în Japonia

Japonia este una din țările industrializate care constituie un exemplu în ceea ce privește valorificarea eficientă a resurselor naturale și materiilor prime deoarece este dependentă de importul de produse de bază și intermediare, o țară care, în condițiile în care prețurile la produsele de bază pe piața mondială sunt ridicate, își dezvoltă o industrie complexă și eficientă, câștigând sistematic segmente noi și importante pe piețele internaționale în defavoarea celorlalte mari puteri economice, superior dotate cu resurse naturale.

Până la mijlocul secolului XIX, economia Japoniei era dominată de sectorul agricol, însă resursele naturale ale țării nu sunt adecvate pentru a susține creșterea economică și populația relativ numeroasă raportat la suprafața țării.

Resursele forestiere variate, care acoperă 70% din suprafața țării, nu au fost utilizate extensiv datorită infrastructurii inadecvate și procentului ridicat al pădurilor tinere astfel încât resursele proprii nu furnizează decât 25-30% din necesarul de lemn [17, p. 34].

Agricultura și pescuitul au devenit sectoare eficiente după ani de zile de investiții. Principala cultură a Japoniei este orezul, însă doar 12% din suprafața țării poate fi cultivată. Sistemul de cultivare în terasament a contribuit la obținerea celei mai mari producții de orez la hectar la nivel mondial, care acoperă consumul intern. Sectorul agricol japonez este unul protejat, de exemplu taxele pentru importul de orez sunt de 490%.

La pescuit, Japonia ocupă, în prezent, locul doi mondial după China.

Datorită dependenței energetice Japonia a încercat să-și diversifice sursele prin crearea infrastructurii corespunzătoare care să furnizeze necesarul de energie, transport, comunicații și cunoștințe tehnologice. Japonia a reușit să depășească șocurile petroliere fără prea mari eforturi. De la șocul petrolier din anii 1970, Japonia și-a redus dependența de petrol ca sursă de energie, de la 75% în 1973, la aproximativ 57% în prezent [16, p.52]. Alte surse importante de energie sunt cărbunele, gazul natural lichefiat, energia nucleară și hidroenergia.

Producția de cărbune a Japoniei, de calitate slabă, și de petrol este insuficientă pentru a susține consumul intern.

Având în vedere nivelul importului de materii prime, Japonia a încercat, încă din perioada postbelică, să diversifice sursele de aprovizionare pentru a elimina riscul dependenței de o singură piață și să găsească o metodă de echilibrare a balanței comerciale. Soluția a fost stimularea exportului de autoturisme și produse înalt prelucrate, iar spectaculosul demaraj industrial postbelic a plasat Japonia în categoria marilor puteri economice ale lumii, experiența japoneză fiind considerată unică și un adevărat „miracol economic”.

CONCLUZII

În ultimii ani, problema valorificării cât mai eficiente a materiilor prime și resurselor și protejarea mediului natural s-au impus între factorii de creștere și dezvoltare economică datorită efectelor procesului de încălzire globală.

Creșterea și dezvoltarea economică reprezintă un deziderat pentru orice țară, dezvoltată sau emergentă însă, nu de puține ori, progresul a avut și continuă să aibă la bază risipa de resurse și materii prime.

Dacă până nu demult semnalele de alarmă trase vis-à-vis de starea mediului natural și epuizarea resurselor au fost ignorate, în prezent omenirea este din ce în ce mai conștientă de gravitatea consecințelor pe care unii factori de progres le au atât la nivel economic cât și social.

Așa cum am arătat în lucrare, în timp, factorii principali de creștere și dezvoltare economică au variat și s-au multiplicat. Unii au fost cauze ale celor două procese ca apoi să se transforme în consecințe. Unii economiști au preferat factorii intrinseci, iar alții pe cei extrinseci și au enunțat teorii mai mult sau mai puțin valabile, oferind „rețete” de creștere și dezvoltare economică.

Debutul mileniului III a schimbat paradigma. Omenirea se confruntă cu probleme, de data aceasta reale, pe care nimeni nu le poate neglija. În acest context, nu greșim punând, în prim planul analizelor creșterii și dezvoltării economice, factorul natural și resursele, epuizabile, în totalitatea lor, și atât de prețioase. În condițiile în care, singura resursă neepuizabilă este cea umană, datorită continuității demografice, nu greșim ordonând factorii care stau la baza progresului diferit, schimbând ierarhia și trăgând un puternic semnal de alarmă asupra importanței pe care mediul și resursele naturale o au în creșterea și dezvoltarea economică la nivel micro și macroeconomic.

BIBLIOGRAFIE

1. Bauer, P., 2000 - From Subsistence to Exchange and Other, Essays, *Princeton University Press*.
2. Bran, P. 2002 - *Economia valorii*, Editura ASE, București.
3. Cairncross, A.K., 1992 - *Factors in Economic Development*, George Allen and Unwin, London.
4. Drucker, P., 1994 - *Societatea bazată pe știință*, Sinteza, nr. 100.
5. Easterly, W., 2003 - *The Exclusive Quest for Growth*, Mit Press, Cambridge.
4. Erhan, I., Mitran, I., 1997 - *Creșterea economică între reînnoirea teoriei și remodelarea practicii*, Economistul, Nr. 1012 (supliment).
6. Fuhuyama, Francis, 2006 - America la răscruce: democrația, puterea și moștenirea neoconservatoare, *Editura Antet, București*.
7. Gore, A., 1994 - *Pământul în cumpănă. Ecologia și spiritul uman*, Editura Tehnică, București.
8. Haller, Alina Petronela, 2008 - Exporturile-factor de dezvoltare și creștere economică, *Editura Performantica, Iași*.
9. Kaldor, Nicholas, 1938 - *Stabilitatea și angajarea deplină a forței de muncă*, *Economic Journal*, vol. 48.
10. Kaldor, Nicholas, Ruggles, Richard, Triffi, Robert, Uri, Pierre, 1965 - *Une politique monétaire pour L'Amérique Latine*, Paris, Plon.
11. Lipsey, R., Chrystal, A., 2003 - *Principiile economiei*, Editura Economică, București.

12. Maurant S., *Perceptele lui Confucius*, Gorj.
13. Stern N., 1931 - The Determinants of Growth, *Economic Journal*, vol. 99, no. 397.
14. Sută N. (coord), 2002 - *Comerțul exterior și politica comercială a României în perioada de tranziție la economie de piață. Strategii de dezvoltare*, Editura Economică, București.
15. Urakami Kiyoshi, 2007 - *Notes on Japanese Multinational Companies – Was the “Future” we thought out 30 years ago something like this?*, <http://oas.ftbusiness.com>, Discussion Paper Series no. 09.
16. ***, 2006 - *Education and natural resources in economic Development: Thailand compared with Japan and Korea*, <http://oas.ftbusiness.com>, Discussion Paper Series no. 08.